

С. Б. Холод,
кандидат технічних наук,

С. М. Войт,
*доктор економічних наук,
м. Дніпропетровськ*

СИСТЕМНІСТЬ НА ПОЛІ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Постановка проблеми. Особливість розвитку вітчизняних економічних наук в останні роки пояснюється не тільки загальним прискоренням темпів наукового знання, але і суттєвими соціополітичними змінами, які вимагають від науковців та економічної думки в цілому наукового обґрунтування процесів, що відбуваються. Причому, певна кількість процесів не завжди піддається логіці класичних наукових підходів. Але економічна думка має найтісніший взаємозв'язок з устроєм та політичною концепцією суспільства, і в разі стрімких змін, які відбуваються у політиці, економічна думка має суттєво адаптуватися до нової суспільної парадигми. Саме така ситуація спостерігається на Україні в останні роки [1].

Саме в політико-економічних процесах українська економіка стала полем великого політико-економічного експерименту, коли керівництво державою реалізувало різноманітні економічні та політичні концепції, і в межах 20 років отримало певні результати. Безперечно, такі стрімкі зміни не завжди виявлялися науково обґрунтованими, і це мало і продовжує мати негативні економічні та соціальні наслідки. Але, на нашу думку, Україна дійшла до межі, коли припинення політико-економічних експериментів є неминучим, а розвиток ефективних ринкових механізмів є об'єктивною реальністю. Це обумовлюється, в першу чергу, певним запасом міцності, який мала Україна при входженні в трансформаційний процес, і його суттєвим скороченням за визначений трансформаційний період [2].

Звичайно, сучасний трансформаційний процес створює певний економічний потенціал країни і дає об'єктивні можливості говорити про те, що Україна стає країною з ринковою економікою. Однак, поряд з цим поточні результати країни значною мірою обумовлюються радянськими нащадками, які окремі регіони та галузі економіки змогли переналагодити на ринкові засади. Однак, якщо використання ринкових механізмів управління в цих галузях чи регіонах дозволяє говорити про наявність у них економічних перспектив для розвитку, то питання, пов'язані з соціальними перспективами, залишаються поки що не вирішеними. Не визначеними залишаються і економічні та соціальні перспективи тих регіонів та галузей, входження яких в ринкову систему відбулося невдало. Основу продуктивних сил суспільства, які були використані в умовах перехідних процесів, було створено ще за радянських часів, і в

трансформаційний період вони не отримували розвитку, а тільки споживалися, внаслідок чого в ринкових умовах обсяг (та структура) продуктивних сил не здатні забезпечити необхідних темпів економічного розвитку [3].

І все-таки існуючі економічні механізми не завжди можуть бути достатньо ефективними для забезпечення розвитку (підвищення) і навіть збереження та відтворення соціального потенціалу продуктивних сил. Визначений нами термін соціального потенціалу потребує певного уточнення.

Цей термін було використано як характеристику моральних, ділових, інтелектуальних якостей усіх представників суспільства (а не тільки громадян, задіяних у суспільному виробництві, які являють собою трудовий потенціал економіки).

Аналіз основних досліджень та публікацій.

Основним недоліком, який призводить до виникнення зазначеної проблеми є недостатнє наукове та методичне обґрунтування підходів щодо одночасного розв'язання соціальних та економічних проблем в ринкових умовах. Сучасна економічна наука намагається використовувати механізми узгодження між бажаними економічними результатами від використання соціального потенціалу в економічних системах та витратами на його створення та розвиток. Інколи в літературі зустрічаються спроби використовувати системний підхід щодо проблемного питання. І все ж, саме логіка використання системного підходу щодо соціальних та економічних питань потребує ретельного аналізу та обґрунтування.

Передові вітчизняні науковці починають в своїх працях порушувати питання, пов'язані з визначенням сутності та механізмів управління соціально-економічними системами, їх підхід до розуміння соціально-економічних систем є в цілому прогресивним та достатньо обґрунтованим, однак більшість з порушених питань потребують фундаментального наукового опрацювання.

Так в роботі «Социально-экономические системы: сущность и механизм управления» В. А. Ткаченко та С. І. Чимшит пропонують розглядати соціально-економічну систему як складну умовно-закриту систему [4]. Справедливо відзначаючи, що зазначена система складається з великої кількості систем більш низького порядку, автори дещо спрощують природу цієї системи, оскільки її закритість

може розглядатися тільки в контексті світової спільноти (рис. 1). Слід відзначити, що у зображеній на рис. 1 схемі поділ соціально-економічних систем продовжується: з рівня соціально-економічної системи області переходимо на рівень соціально-еконо-

мічної системи певного територіального району, міста, підприємства, громади тощо. Також справедливим буде відзначити, що показані взаємозв'язки будуватимуться і в зворотному напрямку (останнє не показане для спрощення графічного сприйняття).

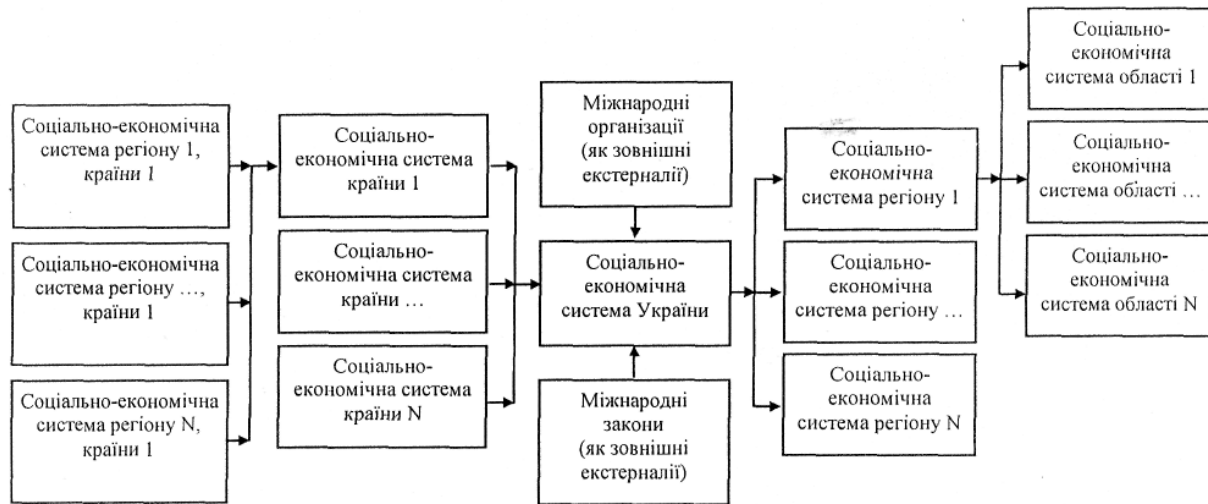

Рис. 1. Схема взаємозв'язків соціально-економічної системи України

Тож не дивно, що розвиток соціальної складової економічного потенціалу, на думку багатьох авторів, має також знаходитися під контролем підприємства, однак більшості підприємств не вистачає для цього фінансових ресурсів, і це питання практично не вирішується. В останні роки у вітчизняній та закордонній науковій літературі зустрічається поняття системного підходу. Особливого розвитку системний підхід отримав в питаннях управління виробничою системою. Згідно зазначеного підходу, усі елементи виробничої системи розглядаються у взаємозв'язку з урахуванням впливу один на одного. І все ж, системний підхід використовується і в інших напрямках економічних досліджень. Відповідно до будь-якого системного підходу, в кожній виробничій, економічній чи соціальній системі людина є одним з ключових елементів. Але реалізуючи системний підхід до побудови окремої системи не завжди враховується те, що працівник як елемент однієї (наприклад виробничої) системи є складовою одночасно і іншої (наприклад соціальної) системи внаслідок чого даному елементу може бути властивий принципово інший набір характеристик, аніж ті, які існуючий методологічний підхід передбачає [5].

Але ж відомо, що на рівень усвідомлення й прийняття відповідальності кожним має суттєвий вплив широкий спектр суспільно-соціальних, економічних, політичних і духовних факторів, особливості виховання і формування свідомості під впливом довкілля, природна несхожість людей як біоенергосистем, інтелектуального програмного потенціалу, який у кожного свій, не схожий на іншого, і в якому базуються здібності, притаманні тільки цьому суб'єкту [5].

В.А. Ткаченко у науковій праці [5] підкреслює, що саме це, нескінченне число цих складових, і відтворює у кожній конкретній людині, притаманний тільки їй, конкретний рівень відповідальності. Але ж є ще одна складова кожної суспільної формації – це влада, яка від природи наділена правом приймати рішення. Саме ці рішення за всіх часів були непростими і по-різному сприймалися у суспільстві. Саме ці рішення по своїй суті є процесами стратегічного розвитку суспільства будь-якої формації.

Наукові обґрунтування підтверджують:

- по-перше, це навальне розгортання небезпечного сполучення тенденцій відчутного падіння темпів зростання економіки з одночасним швидким зростанням кількості грошей у обігу, при значному зростанні цін на товари;

- по-друге, збереження та посилення свавільного відношення до принципів економічного зростання, вони так і не визначені;

- по-третє, зростаюче розчарування інвесторів у перспективних проектах і реалізації їх в Україні.

Мудрі греки говорили, що процес прийняття управлінських рішень не можна пускати на самоплив.

Сьогодні в Україні склалася ситуація, із якої без розробки алгоритму, який дозволяв би упереджено зводити до мінімуму небезпечно можливі негаразди та дозволяв би вибирати найбільш усталені і безпечні сценарії соціально-економічного і культурного розвитку, можливостей вибратися майже немає.

Складні системи, як правило, розглядаються в контексті конкретних регіонів, де також досліджуються з використанням системного підходу. Але в

сучасній науці ці два системні підходи до дослідження різних боків одного і того ж явища практично не перехреснюються, що не дозволяє, на нашу думку, повною мірою ефективно використовувати системність в реалізації зазначених підходів, а також заважає ефективному визначенню та використанню існуючого набору наукових інструментів щодо управлінського впливу на діяльність окремих систем.

У сучасній науці це пов'язане з тим, що наукові напрямки є чітко структурованими спеціальностями дисертаційних досліджень в рамках яких найчастіше і відбуваються комплексні наукові дослідження. В наслідок цього виробнича система розглядається з позицій економіки як виключно економічна система, в якій у вигляді специфічного виду ресурсів (який з економічного підходу можна цілком формалізувати) задіяна людина, але соціальний підхід будується виключно з позицій її використання у виробничому процесі. І все ж, людина є носієм суспільного потенціалу та ключовим фактором виробничої системи, однак розгляд аспектів її як фізичного, так і соціального відтворення відноситься до компетенції демографії, економіки праці чи навіть соціології. Кожний з наукових напрямків намагається в ході проведення власних досліджень використовувати системний підхід, однак, на нашу думку, у структурованому за окремими напрямками вигляді цей підхід не може вважатися повною мірою системним [6].

То ж використання таких структурованих підходів призводить до того, що системний підхід стає умовно системним (де визначається широке коло обмежень), розглядаючи тільки вплив структурованих елементів (складових) відповідно до канонів існуючих наукових напрямків. Однак в цьому разі втрачається сама сутність системного підходу.

На наш погляд сучасна економічна парадигма вимагає переходу від окремого розгляду економічних чи соціальних систем до розгляду складних соціально-економічних систем, які розглядатимуться у їх взаємозв'язку та єдності. Але соціально-економічна система не може мати площинного характеру, оскільки характеризуватиметься не тільки параметрами входу-виходу, але і впливом різноспрямованих та взаємообумовлюючих соціальних (часто не передбачуваних) чинників, які по своїй природі є складними та різновекторними та не можуть мати площинний характер [7].

Щоб розглядати соціально-економічну систему з її просторової структури, то на нашу думку, найбільшу схожість з її просторовою будовою матиме вода. Вона характеризується не тільки визначеними зв'язками між молекулами водню та кисню (соціальної та економічної підсистем), але і матиме певні взаємозв'язки між більш дрібними соціально-економічними системами, чим відповідатиме водневим зв'язкам поміж молекулами води. Ці взаємозв'язки між підсистемами соціально-економічної системи (на всіх рівнях) відбуватиметься через призму політичних взаємин. То ж політика в аналізі соціально-

економічних систем, на нашу думку, є фактором, який інтегрує діяльність простих соціально-економічних систем та створює можливості для розбудови соціально-економічної системи на національному та глобальному рівні.

Мета роботи – обґрунтування механізму упередженого зведення до мінімуму небезпечно можливих негараздів, що виникають у трансформаційний період розвитку економіки.

Основні результати досліджень.

Сьогодні модно стало звертатися до процесів сталого розвитку суспільства. Вчені не тільки прогнозують його, але й методично забезпечують проектування сценаріїв сталого майбутнього на основі принципів циклічної динаміки та генетики. Або ж на основі екстраполяції основних тенденцій соціокультурної динаміки, приймаючи за вихідний рівень характеристику сучасного інформаційно-технологічного укладу. Але чи відповідає цей уклад тим вимогам, на основі яких можна проектувати сталий розвиток? Ніхто не визначав. Більш того, ніхто не визначав чи відповідає українське суспільство основним прикметам майбутнього, які полягають у наступному:

– по-перше, основною ознакою суспільства становляться теоретичні знання (сукупний інтелектуальний потенціал) як чинник інновацій, а не матеріальне виробництво промислових і споживчих товарів, як це було у попередній суспільній формації;

– по-друге, у структурі зайнятості населення на перше місце виходять висококласні інтелектуали і професіонали, формується новий суспільно-соціальний клас;

– по-третє, в галузі економіки акценти переносяться з виробництва товарів у сферу послуг; систему освіти, науку, систему охорони здоров'я, державне управління;

– по-четверте, мірою визначення ступеня корисності для суспільства являються не гроші, а рівень інтелектуального потенціалу;

– по-п'яте, мірою стабільності визначаються не економічні показники, а фактори народження і виходу з життя народонаселення суспільної формації;

– по-шосте, мірою сучасного суспільства з ринковими відносинами є наявність ринку фінансового капіталу, ринку трудових ресурсів і ринку товарів;

– по-сьоме, мірою адаптації до світової спільноти являється не вступ до тих чи інших світових інститутів, а відповідність господарського комплексу і механізмів управління їх вимогам.

При цьому слід мати на увазі, що для складних соціально-економічних систем, що мають властивості саморозвитку не слід нехтувати такими принципами, як незворотність і багатоваріантність альтернативних шляхів їх еволюції. Соціально-економічні системи, що здатні до самоорганізації і саморозвитку, мають здібності вести себе не так, як того вимагають класичні принципи лапласівського детермінізму, згідно з яким поведінка системи цілком і повністю визначається її попереднім станом. На фоні

монотонного зростання параметрів якості, або їх зменшення можуть статися нагальні зміни їх стану, що називається катастрофою. І в цьому випадку фундаментальну роль починають відігравати анекдотичні випадковості, вторинні фактори. На жаль, як правило, ступінь врахування цих факторів визначити майже неможливо.

Для окремо узятої соціально-економічної системи навіть на рівні країни можна визначити чітко зовнішні екстерналиї і навіть структурувати їх за вагомістю та напрямками впливу. Умовна закритість в контексті глобалізаційних процесів та процесів світового поділу праці є все більше умовною внаслідок чого підхід до крайньої соціально-економічної системи як до умовно закритої є не тільки певним спрощенням, але і недостатньо прогресивним. Використання недостатньо прогресивних підходів в напрямку соціально-економічних систем не дозволить визначити ефективні механізми та шляхи стратегічного розвитку цих систем.

Цілком справедлива думка відносно подвійного вимірювання яке має місце в підході до соціально-економічних систем: рівень системи та природа підсистеми, де під природою розуміють складові елементи кожної з підсистем (економічної та соціальної). Відзначається що, наприклад, соціальна система складається з історичного, науково-технологічного та культурного аспектів [7]. Однак необхідно зауважити, що в контексті управління та оцінювання зазначені аспекти виступають у якості показників, що характеризують соціальну систему, відповідно визначаючи притаманні їй особливі властивості. Для кожного рівня соціально-економічної системи визначення зазначених показників (чи їх сукупності) буде мати індивідуальні значення, що дає нам підстави стверджувати, що розподіляти природу виникнення соціальних та економічних процесів недоцільно (оскільки розвиток економіки та суспільства є взаємообумовлюючим). Так з позицій історичного аспекту соціально-економічні системи, наприклад, двох сусідніх районів будуть цілком однаковими, однак їх культурний потенціал може мати суттєві відмінності. Причому сутність цих відмінностей може полягати не в соціальних, а в виключно економічних складових (наприклад, розташування АЕС суттєво змінює культурну складову населеного пункту, де ця станція розташована), що говорить про недоцільність визначення власне природи підсистем. Більший управлінський інтерес в цьому розрізі, на нашу думку, може мати визначення безпосередніх факторів походження тих чи інших відмінностей в характеристиках соціально-економічної системи.

Прогнозуючи самодостатність методу статистичного «виваження» еволюційних сценаріїв на основі синергетичного принципу інверсії майбутнього слід зробити висновок: якщо система починає еволюціонувати у бік вибраного сценарію, то після деякого часу її рух (еволюція) стає стійким і стабільним за рахунок використання властивостей аттрак-

тора «притягувати» навколишнє середовище, особливо однорідні системи, підсистеми, процеси. При цьому головними визначаються п'ять параметрів [6]:

- енергетичний параметр, який визначає рівень матеріального добробуту населення;
- екологічний параметр, який визначає екологічний стан довкілля як окремих суб'єктів господарювання чи ініціативної творчої економічної діяльності, так і довкілля держави;
- економетричний параметр, що визначає технологічну базу і технологічну структуру народногосподарського комплексу;
- стабілізаційний параметр забезпечення безпеки, що визначає долю ВВП на підтримку стійких геополітичних і соціально-економічних обставин;
- популяційний параметр регулювання швидкості приросту населення.

На підставі зазначених вище фактів та логічних припущень вважаємо, що питання, пов'язані з проведенням дослідження комплексних взаємозв'язків з використанням системного підходу складних соціально-економічних систем є важливою та актуальною науковою задачею. Розв'язання цієї задачі потребує розробки сучасної методології щодо одночасного урахування та вирішення соціальних та економічних питань в умовах великої кількості складних, взаємообумовлюючих взаємозв'язків. Такий підхід створить основу для розвитку соціально орієнтованої економіки, а його розвиток в подальшому дозволить казати про можливість переходу від політичної економії до соціальної економії. Виникнення необхідності такого переходу (зміни економічної парадигми) є об'єктивною необхідністю в більшості складних соціально-економічних систем українського рівня (в цьому випадку ми маємо на увазі у першу чергу економіку країн Західної Європи). Економіка України поки що знаходиться на етапі, коли про такий перехід говорити зарано, однак це пов'язано у першу чергу з відсутністю сучасного наукового обґрунтування та недостатнім розумінням неминучості такого переходу.

Однак існування складних соціально-економічних систем неможливе без чітких механізмів взаємодії між усіма рівнями зазначених систем (тобто вертикальної та горизонтальної взаємодії). В якості засобу інтеграції, на нашу думку, доцільно розглядати політичні процеси та процедури. Деякими вченими [8] політика розглядається як рівноцінна складова (політична підсистема) поряд з соціальною та економічною підсистемами в межах соціально-економічної системи. Однак слід відзначити, що до функцій політики в соціально-економічній системі належить нормативно-правове забезпечення господарської діяльності та нормативно-правових взаємин між членами суспільства. Очевидно, що нормативно-правове забезпечення є особливим родом діяльності. Такий підхід до політики (політика як особливий вид діяльності) було обґрунтовано в працях А. Г. Спіркіна та деяких інших філософів [9]. Згідно з висловленою ним думкою, політика – результат відношень між членами суспільства, які

об'єднані у певні соціальні групи. Саме економічні інтереси групи (суспільства) є основною причиною політичних дій. Відповідно до такого підходу, якщо і розглядати політику як підсистему, то необхідно зробити зауваження, що ця система знаходиться у залежності від соціальної та економічної систем і має не визначаючий, а обумовлений характер. На нашу думку, взагалі політику доцільно розглядати як певну комунікаційну систему, яка здійснює інтеграційні зв'язки між економічною та соціальною системами і фактично представляє собою той водневий зв'язок, який утримує між собою різні складові в межах соціально-економічної системи. Одночасно з цим політика є своєрідною призмою, через яку відбувається певна трансформація суспільних та ринкових цінностей, поглядів тощо. Розглядаючи соціально-економічну систему, доцільно визначити ті властивості, які притаманні системам як таким. В праці «Концептуальные основы развития» Л.М. Мельника [2] зустрічається перелік властивостей систем, до яких він відносить: метаболізм (функцію обміну), стаціонарність (здатність підтримувати гомеостаз), механізми додатного та негативного зворотного зв'язку, пам'ять (чи здатність фіксувати та віддавати інформацію), спадковість, мінливість та відбір, адаптаційні та біфуркаційні трансформаційні механізми, феномен синергетизма. Очевидно, що зазначені властивості у запропонованому вигляді більше притаманні біологічним, аніж економічним (чи соціально-економічним системам), внаслідок цього вважаємо за доцільне розглянути їх з використанням соціально-економічних підходів. Одночасно вважаємо за доцільне відмітити, що практично жодна з запропонованих властивостей не притаманна політиці, що дає додаткові підстави стверджувати, що політика є виключно фактором інтеграції, а не є системоутворюючим чинником.

Концепція регулюючих параметрів моделей розвитку – ключовий елемент синергетики при прийнятті стратегічних рішень управління – може слугувати основою синтезу альтернативних теоретичних моделей прогнозу економічного зростання і соціокультурної динаміки розвитку суспільства. Тож першим кроком має бути проектування теоретичних моделей, які достатньо адекватно обумовлюють реальні соціально-економічні системи і їх еволюцію розвитку. Для цього, перш за все, слід визначити відповідний комплекс регулюючих параметрів, які повинні відобразити економічні, технологічні, соціальні, екологічні і політичні аспекти, що тим чи іншим чином відтворюють стан суспільства, а також його взаємодію, взаємообумовленість і взаємозалежність від зовнішнього середовища.

Отже, першочерговим завданням щодо прогнозування стабілізації процесів розвитку і економічного зростання для України являється пошук регулюючих параметрів економічного зростання, а також критеріїв обмеження і засобів стримування, які б допомагали і сприяли пом'якшенню дій впливу зовнішнього середовища на різних етапах еволюції розвитку.

Антиентропійна спрямованість розвитку складних соціально-економічних систем дозволяє виявити ще одну важливу фундаментальну закономірність їх динамічного розвитку. Якщо взяти другий початок термодинаміки, то з нього виходить, що платнею за кожне чергове підвищення рівня структурної перебудови відкритої саморозвиваючої системи, до яких можна віднести і складні соціально-економічні системи, являються всезростаючі викиди енергії в навколишнє середовище. Таке явище вимагає адекватного зростання рівня вимог і до систем оперативного і стратегічного управління і регулювання, що в свою чергу вимагає постійного пошуку і введення в дію все більш ефективних засобів стримування зворотних ентропійних руйнівних впливів довкілля.

В реальності спрацьовують зовсім інші принципи і механізми, в основі яких і лежить синергетичний закон еволюційних кореляцій. Згідно цього закону, кожен історичний виклик (соціальне замовлення розвитку) потребує не тільки адекватного відгуку на чергове еволюційне збочення, але й, в кінцевому рахунку, упередження в технологічному, організаційному і інтелектуальному плані. Історія багато знає прикладів, коли зволікання з визначенням такого відгуку, приводило до надзвичайно сумних наслідків. А якщо зважати на масштаби сучасної науково-технологічної революції, то можна зробити висновок, що гаяння часу, потребує значно більшої платні за вже зроблені і прогнозовані зволікання у проектуванні відповідної антиентропійної стратегії розвитку, яка вже досягла гранично можливої величини.

Висновки.

Виходячи з таких міркувань, постає питання свободи вибору. Принцип класичного детермінізму потребує необхідності дати на це питання дуже добре відому однозначну відповідь: «свобода есть осознанная необходимость». Враховуючи принципи нелінійного мислення, що лежать в основі синергетики, ми можемо отримати інше визначення свободи вибору: свобода є можливість на підставі творчої ініціативної економічної діяльності вибору системи механізмів управління складними соціально-економічними системами з одночасним усвідомленням міри відповідальності за цей вибір.

В умовах сьогодення і усвідомлення стану навколишнього середовища можна вибрати систему віртуальних альтернативних аттракторів (різних типів еволюції). Сам процес перевтілення одного із цих віртуальних альтернатив в реальність може й відбуватися за законом випадковостей. Але може бути і на підставі нашої уяви, обумовленої нашим свідомим вибором. Сьогодення і потребує від нас як найшвидше навчитися управляти вибором стратегічних рішень.

У сучасній літературі з економіки в наявності недостатність напрямків досліджень, що пов'язані з використанням методик аналізу соціально-економічних систем [10]. Окремо існують монографії

щодо проблем інституційної економічної теорії, окремо розкриваються концептуальні підходи щодо ефективності управління складними саморегулюючими процесами соціально-економічних систем. Однак робіт, які б об'єднували теоретичні підходи нової інституціональної теорії з економіки і практичних методів економічного моделювання, майже немає. Існують лише деякі підходи в періодичній літературі. Причому вони носять характер постановки гіпотез, а не повноцінних досліджень.

Література

1. **Клебанова Т.С.** Математические модели трансформационной экономики / Т.С. Клебанова и др. – Х: «ИНЖЕК», 2004. – 320 с. 2. **Мельник Л.М.** Концептуальные основы развития / Л.М. Мельник. – Сумы: Сиверщина, 1999. – 145 с. 3. **Мельник С.В.** Інституційно-інноваційна модель досягнення збалансованості пропозиції освітніх послуг до потреб національного та регіональних ринків праці / С.В. Мельник // Науковий вісник національного гірничого університету. – 2006. – № 4. – С. 5–9. 4. **Холод С.Б.** Бізнес-моделювання в складних саморегулюючих соціально-економічних системах / С.Б. Холод // IX Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji “Perspektywiczne opracowania są nauką i technikami–2013”. Volume 7. – Ekonomiczne nauki. Przemysł. Nauka i studia. – S. 63–65. 5. **Технологічний імператив розвитку інтелектуального потенціалу України: наук.-концепт. альм.: у 7 кн.** – Д.: Монолит, 2010. – Кн. 4: Ініціативна інтелектуальна творча діяльність в основі розвитку / В.А. Ткаченко, Б.І. Холод, М.Є. Рогоза та ін.; за наук. ред. д.е.н., проф. В.А. Ткаченка. – 359 с. 6. **Ткаченко В.А.** Ефективність соціально-економічних рішень у складних соціально-економічних системах / В.А. Ткаченко // Академічний огляд. – 2006. – № 2. – С. 11–20. 7. **Ткаченко В.А.** Інтелектуальний потенціал в основі розвитку виробничих сил і виробничих відносин / В.А. Ткаченко. – Д.: ДУЕП, Монолит, 2008. – 274 с. 8. **Ткаченко В.А.** Концептуальні погляди щодо трансформації економічної системи / В.А. Ткаченко // Вісник економічної науки України. – 2002. – № 1. – С. 23–29. 9. **Ковальчук В.М.** Загальна теорія економіки (теоретична економіка) / В.М. Ковальчук. – Тернопіль: ТАНГ – «Астон», 1998. – 368 с. 10. **Колесников Л.А.** Основы теории системного подхода / Л.А. Колесников. – К.: Наукова Думка, 1988. – 174 с.

Холод С.Б., Войт С. М. Системність на полі невизначеності напрямів державного та регіонального регулювання економічних процесів

Розглядаються наукові підходи щодо розбудови ефективних інструментів та засобів розвитку суспільного життя на достатньо філософськи обґрунтованому теоретичному забезпеченні.

Показано, що розвиток вітчизняних економічних наук в останні роки пояснюється не тільки загальним прискоренням темпів наукового знання, але і суттєвими соціополітичними змінами в суспільстві.

Доведено, що сучасний трансформаційний процес створює підстави для поліпшення економічного потенціалу суспільства і дає об'єктивні можливості ефективного використання продуктивних сил.

Ключові слова: продуктивні сили, перспективи розвитку, ефективність і механізми використання, наукові підходи.

Холод С. Б., Войт С. Н. Системность на поле неопределенности направлений государственного и регионального регулирования экономических процессов

Рассматриваются научные подходы проектирования эффективного инструментария и средств развития на достаточно философски обоснованном теоретическом обеспечении.

Раскрыто, что развитие отечественных экономических подходов за последние годы объясняется не только общеизвестным ускорением темпов научных знаний, но и существенными социологическими изменениями социума.

Доказано, что современные трансформационные процессы создают основание для повышения экономического потенциала общества и объективные возможности эффективного использования производительных сил.

Ключевые слова: продуктивные силы, перспективы развития, эффективность и механизмы использования, научные подходы.

Kholod S. B., Voit S. M. Systemacy against the background of uncertainty in the ways regulating state and regional economic processes

Scientific approaches to developing effective tools and means of social life development based on quite philosophically grounded theoretical support are considered.

It is shown that in recent years, the development of national economic sciences is due not only to the general acceleration of scientific knowledge, but also significant socio-political changes in the society.

It is proved that the current transformation process creates a basis for improving economic potential of society and provides objective possibilities for effective use of productive forces.

Keywords: productive forces, development prospects, efficiency and mechanisms of use, scientific approaches.

Стаття надійшла до редакції 07.09.2015

Прийнято до друку 16.09.2015